

موضوع اقدام پژوهی :

چگونه می توانم مهارت انشانویسی دانش

آموزان را افزایش دهم

فهرست مطالب

۳.....	چکیده
۴.....	واژه های کلیدی :
۵.....	مقدمه
۹.....	گردآوری شواهد ۱
۱۰.....	تجزیه و تحلیل داده ها
۱۱.....	راهکارهای اجرایی
۱۴.....	گردآوری اطلاعات شواهد ۲
۱۶.....	پیشنهادات
۱۷.....	نتیجه گیری
۱۸.....	یافته های تحقیق
۱۹.....	فهرست منابع

چکیده

نوشتن فرصتی برای اندیشیدن ، تجسم نمودن و به خاطر آوردن است . دیدگاه مشترک درباره ی نوشتن بدین قرار می باشد ، که نوشتن برقراری ارتباط و انتقال اطلاعات و عقاید از طریق نظامی از نشانه های مکتوب است . در واقع نوشتن یک آفرینش و خلاقیت تام است که در یک طرف آن خلق افکار و اندیشه ها و در طرف دیگر نظم بخشی این اندیشه ها در قالب های زبانی مورد نظر قرار دارد .

در اقدام پژوهی حاضر مشکلاتی که در نوشتن یک انشای مطلوب بر سر راه دانش آموزان کلاس دوپایه ی اول و دوم راهنمایی مدرسه راهنمایی کوثر شهرستان علی آباد کتول وجود داشت شناسایی گردید سپس با توصیف وضعیتی که دانش آموزان و معلم در آن قرار داشتند و گردآوری شواهد ۱ مسئله شفاف سازی شده ، با روش هایی گوناگون که با توجه به مشکلات متعدد نگارشی ، صرفی و نحوی دانش آموزان به کار گرفته شده بود تا حدود زیادی موانع برطرف و افق های جدیدی برابر چشم دانش آموزان برای نوشتن انشا باز گردید و این از بازخورد رفتار دانش آموزان و بررسی انشاهای آنان روشن گردید در نهایت یافته های زیر از این پروژه حاصل شد :

۱- انجام فعالیت های گروهی باعث افزایش علاقه مندی دانش آموزان به درس و ایجاد رقابت سالم در بین آنها می گردد .

۲- به کار بردن لوازم و مواد آموزشی و استفاده ی مناسب از کتابخانه باعث عینی تر شدن مطالب و افزایش یادگیری می گردد .

۳- انجام فعالیت های عملی در جریان آموزش علاوه بر تقویت رابطه ی عاطفی بین معلم و دانش آموزان کلاس را از حالت خسته کنندگی خارج کرده ، آن را ، هم برای معلم و هم برای دانش آموزان لذت بخش تر می نماید .

واژه های کلیدی :

اقدام پژوهی ، انشا ، روش های نوین ، مقطع راهنمایی ، یادگیری

مقدمه

« بنویسید زیرا جز با نوشتن چیزی را به خاطر نخواهید سپرد » امام صاوق علیه السلام

زبان نقش مهمی در برقراری ارتباط در جامعه دارد. عدم تسلط دانش آموزان به زبان رسمی کشور چه در بیان و چه در نوشتن ، به خصوص در مناطق دوزبانه ، انشانویسی دانش آموزان را با مشکلاتی مواجه کرده است .

« سخن گفتن به فارسی برای کسانی که این زبان را از کودکی آموخته اند کار آسانی است، اما نوشتن به فارسی به این آسانی نیست . قدرت نگارش صحیح ، نیازمند تمرین به منظور تبدیل اندیشه به کلمات درچارچوب ادبیات خاص هرکشور است »

در نظام تعلیم و تربیت کشور ما ، انشا نویسی سابقه ای دیرینه دارد ، در ادبیات قدیم کلمه ی منشی به معنای انشا نویس، فراوان به کار رفته است و منشیان نقش عمده ای در مکتوب نمودن آثار ، به ویژه رسائل دیوانی داشته اند با این حال ، انشا به عنوان یک درس ، مقوله ی تازه ای است که در آموزش و پرورش جدید باب تازه ای گشوده است و با انشا نویسی منشیان تفاوت بسیاری دارد . انشا کلمه ای است عربی بر وزن « افعال » و در لغت به معنای ایجاد ، ابداع ، خلق ، پرورش و آفرینش است . و زبان آموزی به معنای مهارت در نوشتن مطلبی در مورد موضوعی مشخص است.

مشخص کردن موضوع پژوهش و توصیف وضعیت موجود

اینجانب اقلیما طالبی مجرد با میزان تحصیلات کارشناسی در رشته ی زبان و ادبیات فارسی و ۲۴ سال و ۷ ماه سابقه ی خدمت، در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ با سمت دبیر ادبیات فارسی در مدرسه راهنمایی دخترانه ی کوثر واقع در شهرستان علی آبادکتول، استان گلستان، مشغول به تدریس هستم.

در ابتدای دوره ی دبستان که هدف اصلی آن آموزش خواندن و نوشتن فارسی پایه است در کنار درس های فارسی (خواندن) و املا ، درسی با نام « جمله نویسی » وجود دارد . هدف از ارائه ی این درس (جمله نویسی) ایجاد توانایی اولیه ی نوشتن فعال در دانش آموزان است . بدین معنی که پس از آموزش نوشتن غیر فعال (رونویسی) و آموزش نوشتن نیمه فعال (املا) به مرحله ی آموزش نوشتن فعال یا خلاق می رسیم . این مرحله با درس جمله سازی آغاز می شود و با درس انشا ادامه می یابد و دانش آموزانی به این مهارت دست می یابند که پیام های خود را به صورت سخن نوشتاری ، تولید و به مخاطب فرضی یا واقعی ارائه نمایند .

جمله سازی در واقع مقدمه ای است برای آماده سازی دانش آموزان در درس انشا. در جمله سازی است که دانش آموزان می توانند اولین تجربیات و خلاقیت نوشتاری را کسب

کنند و با انواع جمله های خبری ، پرسشی ، امری و تعجبی آشنا شوند دانش آموزان جایگاه انواع مقوله های صرفی مثل گروه اسمی ، ضمائر و ... را در ساخت جمله می آموزند و قواعد نحوی موجود در دستور زبان فارسی را به طور غیرمستقیم تجربه کنند. در هر جمله ای هم که توسط دانش آموزان نوشته می شود دو اصل مورد توجه می باشد :

الف - پیام جمله : که باید از لحاظ معنایی و حقایق برون زبانی صحیح و متناسب باشد
ب- ساخت نحوی جمله : که باید با اصول و قواعد ساخت جمله در زبان فارسی منطبق باشد

در بین بیشتر دانش آموزان درس انشا درس مسأله داری می باشد ، که بیشتر بچه ها در این امر به کتاب های کمکی یا اولیای خود متکی هستند . در برنامه ی آموزش انشا در دوره ی دبستان و حتی در مقاطع دیگر هم آن چنان به فرآیند نوشتاری توجه نشده است و ساعت درس انشا با تمرکز بر محصول نوشتار اداره می شود . و توجه به وجه آموزشی انشا نیز اندک می باشد . تنها به ارائه ی موضوع و قرائت انشاهای دانش آموزان اکتفا می شود و این به آن معنا است که : « از دانش آموزان چیزی می خواهیم که به آنان یاد نداده ایم » .
یعنی موضوعی را مشخص می کنیم و دانش آموزان بدون ایجاد انگیزه ی قبلی و آموزش قواعد جمله سازی و کار برد واژه های مربوط اقدام به نوشتن می کنند یا مستقیماً از کتابی

رونویسی می کنند و یا اولیای آنان برای آنها دیکته کرده و می نویسند . بدون این که خلاقیت فکری ایجاد کنند و به تفکر پردازند . دانش آموزان کلاس دوپایه ی اول و دوم مدرسه ی من نیز در درس انشا از نظر جمله نویسی در ارتباط با موضوع بسیار ضعیف بودند و اکثر جملات و انشاهای آنها کلیشه ای بوده و نوشتن انشا به صورت موضوعی و کلیشه ای نه تنها باعث ابتکار و نوآوری نمی شود ، بلکه سبب دزدگی از این ماده ی درسی نیز می گردد از مشکلات دیگر نوشتاری آنان ؛ رعایت نکردن ارکان جمله و نوشتن به زبان عامیانه بود در نتیجه، همه ی این نکات مرا بر این داشت تا با توجه و ژرف نگری بیشتری بر این بیندیشم که « چگونه می توانم مهارت انشانویسی دانش آموزان کلاس دوپایه ی اول و دوم راهنمایی را افزایش دهم » .

گردآوری شواهد ۱

پس از شناخت مسأله ی مورد پژوهش باید با برنامه ای مدون به جمع آوری اطلاعات می پرداختم. لذا با کمک ابزارهایی نظیر مصاحبه، پرسش نامه ، ارائه ی چک لیست ها و بررسی اسناد و نمرات سال قبل ، مشاهده ی مستقیم عملکرد دانش آموزان و بررسی دفاتر انشای آن ها با همکاران، مدیر ، و تعدادی از بچه ها و والدینشان هم فکری نموده و به منابع کارآمد در زمینه ی عیوب نوشتن ، فن نویسندگی پرداختم .

هر یک از آنها نظرات خود را پس از دیدن انشاهای بچه ها و چک لیست های موجود اعلام می کردند و من نیز تمامی آنها را بررسی و ثبت می نمودم و به صورت جدول مختلفی نظیر جدول برنامه ریزی جمع آوری اطلاعات شواهد ۱ و جدول آماری شواهد ۲ ترسیم می کردم و در حین کار به مطالعه ی منابع و آثار ارزشمندی در این مورد می پرداختم .

نتایجی که از جمع آوری شواهد به دست آمد بدین قرار بود :

الف) درهنگام نوشتن انشا اظهار ناتوانی می کردند

ب) به درس انشا علاقه نشان نمی دادند

ج) در جمله سازی از جملات تکراری استفاده می کردند

د) انشاهای نوشته شده بسیار کوتاه و تکراری و بیشتر به زبان عامیانه بود

و) ارکات جمله و نکات دستوری را رعایت نمی کردند

ه) علائم سجاوندی را رعایت نمی کردند

ی) در خلاصه نویسی ، خلاصه گویی و باز نویسی و باز آفرینی بسیار ضعیف عمل می کردند

س) میانگین نمره ی سال قبل دانش آموزان نسبتاً پایین بود

تجزیه و تحلیل داده ها

پس از جمع آوری اطلاعات شواهد ۱ به تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات اتخاذ

شده با کمک الگوی مفهومی پرداختم. طبق الگوی فوق عوامل متعددی در انشا نویسی

کودک ایجاد مشکل می نمودند که عبارت بودند از :

عدم آگاهی از ساختار جمله و نداشتن اطلاعات پایه در زمینه ی معیارهای انشا نویسی و

نکات دستوری . -

- ضعف املایی که سبب بی علاقهگی در نوشتن انشا می شود .

- نداشتن مطالعه که سبب ناکافی بودن خزانه ی لغات و عدم رعایت نکات دستوری و ... می شود -

- نداشتن علاقه که تأثیر مستقیمی روی کیفیت انشا دارد. زیرا فرد بی علاقه قادر به تمرکز نیست و هر لحظه به فکر راه فراری از ادامه ی نوشتن انشاست . از طرفی تمامی عوامل تأثیر گذار در نوشتن یک انشا می تواند در بی علاقگی دانش آموز به انشا نویسی مؤثر باشند .

. بی سواد و کم سواد والدین -

. دو زبانه بودن دانش آموزان (زبان مادری دانش آموزان ترکی می باشد -

. آشنا نبودن به معیارهای انشا نویسی و روشهای آن-

- اشتغال کودکان در خانه به کارهای خانواده و اهمیت نگذاشتن والدین به درس فرزندان خود .

راهکارهای اجرایی

با بررسی الگوی مفهومی در مرحله ی قبل از اقدام به انتخاب راه های موقتی جدیدی

نمودم، که عبارت بودند از :

الف: برای درک موضوع، نوشتن عنوان آن و مقدمه‌ی مناسب با اطلاعات لازم و کافی در زمینه‌ی موضوع از طریق سخنرانی یا خواندن کتاب‌های متنوع در کلاس ارائه شد.

ب: برای رفع تکرار کلمات و جملاتی که ناشی از محدود بودن اطلاعات پایه و دامنه‌ی لغات است از روش‌های مختلفی نظیر بازخوانی انشای خود و هم‌گروه‌ها، فعال کردن کتابخانه‌ی کلاسی، کتابخانه‌ی مدرسه، و

تشویق به مطالعه‌ی کتاب‌های غیردرسی و مجلات رشد دانش آموزو از این طریق افزایش اطلاعات پایه

استفاده از کلمات هم‌خانواده، مترادف و مخالف، اجرای روش بارش مغزی، نوشتن انشای گروهی با استفاده از روش پرتوهای خورشیدی و ... بهره‌گرفته شد.

ج: برای آموزش ساختار جمله، ضمن معرفی الگوی جمله‌های خبری، پرسشی، تعجبی و ... تمریناتی به بچه‌ها داده شد. مثلاً، از آنها می‌خواستیم کلمات درهم ریخته‌ی روی تابلو را که توسط معلم نوشته شده بود به‌طور فردی یا گروهی مرتب کنند. یا جملات ناقص را کامل کنند.

د: برای آشنا نمودن دانش‌آموزان با علائم نگارشی ابتدا علامت‌ها را به او آموزش داده، کاربرد هر یک را با کمک تمرینات متنوع به آنها آموختم.

مثال : گذاشتن علامت (. ؟ !) در انتهای جملات خبری، پرسشی و تعجبی.

ه : برای ایجاد ارتباط منطقی بین جملات از روش بارش مغزی و مرتب نمودن جملات به ترتیب اولویت بهره جستیم .

و : نکات دستوری و نگارشی را نیز از راه افزایش مطالعه و دامنه ی اطلاعات با تمرینات عملی مناسب آموزش دادم .

ز : برای رعایت زیبانویسی، حاشیه گذاری و تمیزی در انشا آموزش های لازم را عملاً با نشان دادن یک انشای مطلوب اعمال نمودم.

سایر راهکار های مورد استفاده در حین استفاده از روش های بالا عبارت بودند از :

خلاصه نویسی متن داده شده ، توصیف وضعیت یک مکان ، شی یا شخص از طریق مشاهده ی دقیق اطراف خود و توجه به جزئیات و کشف چیزهای تازه و نیز بیان نظرات و عقاید شخصی خود در رابطه با آن ، خاطره نویسی ، نامه نگاری ، تبدیل گفتار به نوشتار، توجیه ارزش و اهمیت نوشتن برای دانش آموزان ،

بهره گیری از تشویق و اهدای جوایز ، نوشتن قسمتی از یک موضوع و ادامه ی آن به وسیله ی دانش آموزان و آموزش اصول صحیح انشانویسی از این طریق.

گردآوری اطلاعات شواهد ۲

با اجرای راه حل های جدید و جمع آوری اطلاعات شواهد ۲ و بررسی انشاهای جدید، مقایسه ی اطلاعات شواهد ۲ با شواهد ۱ دریافتم که راه کارهای انتخابی توانسته است، تا حد زیادی مشکلات انشا نویسی دانش آموزان را مرتفع سازد به طوری که پس از جمع آوری نظرات مدیر ، همکاران، دانش آموزان و اولیای آنها از طریق مصاحبه و پرسش نامه های جدید دریافتم که این طرح مورد استقبال قرار گرفته است . در پایان سال وضعیت بهتر بود ، بررسی نتایج نشان می داد که وضعیت فرق کرده است . حال دیگر دانش آموزان از زنگ انشا بدشان نمی آمد .

در اینجا رشد درصدی هریک از معیارهای اجرا شده در این تحقیق به طور خلاصه آورده می شود :

- ۱ - نوشتن موضوع و مقدمه ی متناسب با آن قبل از اجرا ۵۰٪ و بعداز اجرا ۸۸٪ بود .
- ۲ - عدم تکرار کلمه ها و جمله ها قبل از اجرا ۴۳٪ و بعداز اجرا ۸۲٪ بود .
- ۳ - رعایت ترتیب ساختار جمله قبل از اجرا ۵۲٪ و بعداز اجرا ۸۰٪ بود .
- ۴ - ارتباط منطقی جملات قبل از اجرا ۵۰٪ و بعداز اجرا ۸۵٪ بود .

- ۵ - نداشتن غلط املائی قبل از اجرا ۴۳٪ و بعداز اجرا ۸۱٪ بود .
- ۶ - شیوایی ورسایی جمله ها قبل از اجرا ۴۸٪ و بعداز اجرا ۶۹٪ بود .
- ۷ - خوش نویسی و تمیز نویسی از اجرا ۶۰٪ و بعداز اجرا ۸۹٪ بود .
- ۸ - رعایت علائم نگارشی قبل از اجرا ۲۹٪ و بعداز اجرا ۶۰٪ بود .
- ۹ - رعایت نکات دستوری وادبی قبل از اجرا ۴۲٪ و بعداز اجرا ۶۲٪ بود .
- ۱۰ - رعایت حاشیه قبل از اجرا ۵۵٪ و بعداز اجرا ۹۰٪ بود .

پیشهادات

- ۱- باید کوشید تا کلاس انشا که مادر تمام دروس است دارای برنامه و طرحی مناسب در ابعاد گوناگون آموزشی باشد.
- ۲- مشکلات و تنگناها و علل افت و نارسایی کلاس انشا به درستی بررسی و تحلیل گردد و راه حل های مناسب و علمی برای رهایی از این شرایط نامناسب مطرح شود .
- ۳- شیوه های مناسب نگارش و انشا به دانش آموزان شناخته شود.
- ۴- مجموعه ی تجربه های موفق، روش های مطلوب و شیوه هایی که معلمان موفق در این زمینه داشته اند جمع آوری، بازیابی و بررسی شود
- ۵- فرهنگ مطالعه رواج یابد و در ساعت انشا از مطالعه و کتابخوانی و فرهنگ انتقاد استفاده شود.
- ۶- تشویق اولیا و مربیان در ارتباط با نوشته های دانش آموزان
- ۷- برگزاری المپیاد های انشا نویسی
- ۸- بحث و تبادل نظر، پرسش و پاسخ در درس انشا
- ۹- بهترین انشاها در سر صف خوانده شود و مورد تشویق مناسب قرار گیرد

نتیجه گیری

روش تدریس معلم در ایجاد انگیزه ی یادگیری دانش آموزان عامل تعیین کننده ای می باشد . همچنان که در این پژوهش به آن رسیدیم « معلم می تواند باخلق موقعیت های جدید یادگیری و به کار گیری شیوه های نو در آموزش ، علاقه ی دانش آموزان را برانگیخته و آنان را جهت یادگیری آماده نماید » .

با چنین روش هایی محیط کسالت بار و بدون انگیزش و فاقد خلاقیت درس انشا به محیط شاداب و خلاق مبدل شد و به تدریج تغییرات عمده ای در برداشت دانش آموزان و همکاران نسبت به درس انشا ایجاد گردید .

ارزشیابی تأثیر اقدام جدید و تعیین اعتبارآن

پس از این که اطلاعات لازم درباره ی چگونگی اجرا و نتایج آن جمع آوری شد، با توجه به نظر دانش آموزان ، از مقایسه ی نمرات آنها و میزان علاقه مندی آنان ، متوجه شدم که روش اجرا شده بسیار مؤثر واقع شده و تغییر قابل ملاحظه ای در یادگیری صورت گرفته است . از مدیر و همکاران خواستم درباره ی روش کار و نتیجه ی آن اظهار نظر نمایند که آنان این کار را بسیار مطلوب ، موفقیت آمیز ، طرح ی جدید و ابتکاری معرفی

نموده و تصمیم گرفتند در هنگام تدریس در سایر کلاس ها در سالهای بعد اجرا نمایند .
همچنین اولیای دانش آموزان نیز احساس رضایت می نمودند .

یافته های تحقیق

پس از انجام این پروژه ی پژوهشی به چند یافته ی جالب رسیدم که عبارتند از :

۱- انجام فعالیت های گروهی باعث افزایش علاقه مندی دانش آموزان به درس و ایجاد رقابت سالم در بین آنها می گردد .

۲- به کار بردن لوازم و مواد آموزشی باعث عینی تر شدن مطالب و افزایش یادگیری می گردد .

۳- انجام فعالیت های عملی در جریان آموزش علاوه بر تقویت رابطه ی عاطفی بین معلم و دانش آموزان کلاس را از حالت خسته کنندگی خارج کرده ، آن را ، هم برای معلم و هم برای دانش آموزان لذت بخش تر می نماید .

۴- استفاده ی مناسب از کتابخانه در پیشرفت انشا نویسی دانش آموزان بسیار مؤثر است .

۵- مشکل عمده ی دانش آموزان در نوشتن انشا کم توجهی معلمان به درس انشا است

فهرست منابع

- ۱- قاسمی پویا ، اقبال (۱۳۸۲) ، راهنمای معلمان پژوهنده ، تهران : لوح زرین .
- ۲ - سیف ، علی اکبر (۱۳۷۰) ، « اندازه گیری و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی » ، تهران : آگاه

- ۳ - هورن ، هلن (۱۳۷۹) ، چگونه کیفیت آموزش را بهبود بخشیم ؟ ، تهران : قدیانی
- ۴ - آقازاده ، محرم . احدیان ، محمد (۱۳۷۸) ، راهنمای روش های نوین تدریس ، تهران : انتشارات

- ۵ - اسپالرینگ ، چریل ال ، مترجم : نائینان و بیابانگرد (۱۳۷۷) ، انگیزش در کلاس درس ، تهران : مدرسه .

- ۶ - خورشیدی ، عباس (۱۳۸۱) ، روشها و فنون تدریس ، چاپ دوم ، تهران : سیطرون .
- ۷ - شعبانی ، حسن (۱۳۷۷) ، مهارتهای آموزش و پرورش ، چاپ هفتم ، تهران : سمت .

- ۸ - میر کمالی ، سید محمد ، (۱۳۸۱) ، روابط انسانی در آموزشگاه ، چاپ پنجم ، تهران : سیطرون :

۹ - باطنی ، محمد رضا ، (۱۳۸۵) ، نگاهی تازه به دستور زبان ، چاپ دوازدهم ، تهران :

آگاه